

Oponentní posudek disertační práce

Název práce: Současné koptské ikonopisectví

Autorka práce: Mgr. Veronika Cívínová

Autorka zvolila pro svůj badatelský (disertační) projekt zcela konkrétní a jasně ohraničené téma. Způsob, jakým svůj badatelský projekt realizovala, má ovšem daleko širší záběr a dotýká se principiálních otázek religionistické hermeneutiky, epistemologických problémů na poli mezikulturních rozhraní, tedy zejména možností a úskalí tematizace, konceptualizace a reprezentace jiného (v souvislosti s bezděčnou tendencí k projekci jiného – tedy ke konstruování „projikovaneho jiného“ jako součásti vymezování a potvrzování vlastní identity).

Autorčina práce tudíž zasahuje do několika klíčových problémových okruhů a metodologických diskusí současné vědy o náboženství. Domnívám se, že autorka zvolila velmi vhodný metodický postup, když tyto širší kontexty, problémové okruhy a konceptuální otázky konkrétně a adresně doložila a osvětlila na zcela specifické látce - tedy na faktografické analýze současného koptského ikonopisectví.

Za velmi důležitou pozitivní kvalitu předložené disertační práce považuji její založení nejen na pramenných a sekundárních textech několika jazykových okruhů, ale také na dokumentovaných výsledcích badatelských pobytů, které autorka podnikla a v textu je průběžně komentuje a vyhodnocuje - včetně bohatého obrazového materiálu v příloze na konci disertační práce.

Autorka tedy postupovala tak, že po úvodní metodologické rozvaze představila základní metodické otázky a problémy, týkající se náležité interpretace zvolené problematiky, a to v souvislosti s dosavadními a obvyklými způsoby výkladu egyptských (koptských) náboženských a kulturních reálií - v kontextech osvícenské vědecké racionality, kolonialismu, orientalismu, romantismu, postkoloniálního diskursu a dalších ideových a interpretačních schémat, a koneckonců také v těsné souvislosti s tradicí křesťanské teologické interpretace předkřesťanských a mimokřesťanských náboženských a kulturních tradic - nakolik se právě křesťanská teologická schémata tak či onak implicitně uplatňují ve zmíněných ideových a interpretačních rámcích.

Vzhledem k tomu, že komunita koptských křesťanů nebyla jen tak či onak zvnějšku hodnocena ze strany evropských učenců, ale v interakci s různými západními interpretacemi také interpretovala sama sebe, a také povahu svého „navazování“ na předkřesťanské náboženské a kulturní tradice Egypta (což je pro hlavní téma disertace naprosto klíčové), jedná se o mimořádně komplexní, mnohvrstevnou problematiku, která svou členitostí hrozí roztržít badatelský projekt do vícečetných paralelních diskursů.

Jako oponent konstatuji, že autorka se s tímto úskalím či nebezpečím vyrovnala úspěšně. Přesto, že její práce pojednává o několika problémových okruzích, je ve své výsledné podobě vnitřně sjednocená, koherentní a základní argumentační linie jsou od začátku do konce zachovány. Je tedy zcela srozumitelné, co autorka ve své práci tvrdí, jakým způsobem svá tvrzení dokládá, a jakým způsobem na konkrétní problematice současného koptského ikonopisectví osvětluje základní hermeneutické a epistemologické problémy současné vědy o náboženství, zejména v souvislosti s tematizací, konceptualizací a prezentací jiného v

diskursu evropské osvícenské vědecké racionality, tedy v diskursu ovlivněném křesťanskou teologickou tradicí.

Autorčina práce není prosta morfologických a syntaktických pochybení, které třísni tento kvalitní text v míře vyšší než obvyklé. Autorka často užívá čárek tam, kde čárky nemají být, pracuje velmi neobratně s předložkou skrze, dopouští se morfologických chyb, které znejasňují a místy matou významovou jednoznačnost vět a souvětí předloženého textu.

Na druhé straně je třeba vyzdvihnout a pochválit, že autorčiny badatelské závěry jsou střízlivé a věcné, že se vyvarovala vyvozování nepřiměřených či nepodložených konkluzí z doložených skutečností, a že svou oprávněnou kritiku ideologizujících výkladů a hodnocení sledované látky nedoplnila vlastní rovněž ideologickou alternativou (s opačným znaménkem).

K rozpravě navrhuji následující otázku či podnět: Předložená disertace dokumentuje bezděčnou masivní tendenci evropské religionistiky k desinterpretaci (nejen) koptské kultury, tedy k nějaké formě projekce jiného (vlivem orientalismu, romantismu, křesťanských teologických rámců atd.) – z pozice reálné mocenské převahy a domnělé kulturní převahy.

Je možné přesněji určit, zda a v jakém smyslu je tato tendence specificky příznačná právě pro západní kulturu (ať už v křesťanské nebo osvícenské podobě), nebo zda se jedná spíše o obecně lidský sklon zmocňovat se v poznávacím aktu skutečnosti (potenciálně celé! skutečnosti), mentálně se „zabydlovat ve světě“, smysluplně uspořádávat (potenciálně veškerou) realitu a kognitivně se zorientovávat v setkání s ještě nepoznaným prostřednictvím „převádění jiného na stejné“ a „poznávání neznámého prostřednictvím známého“?

Je vsazování poznávané reality do apriorních interpretačních rámců, které si poznávající k poznávané látce přináší jako svou kulturně podmíněnou apriorní výbavu, čímsi specificky křesťanským či západním (například ve své ambici zahrnout veškerou skutečnost do inkluzivní „teorie všeho“), nebo je to prostě problém a zároveň nevyhnutelný sklon všech lidí (Levinas), resp. charakteristický znak obecně lidských kognitivních procesů (Kant)? Dopadlo by to v této konkrétní záležitosti (usurpace, utilizace a projekce jiného jako součást sebevymezení) principiálně jinak, kdyby ostatní kulturní okruhy mocensko-politicky nekolonizovala právě Evropa, ale Čína, Indie nebo Arábie?

Závěrem shrnuji: Autorka svých badatelských cílů dosáhla, její argumenty jsou přesvědčivé. V práci prokázala, že zvolenou badatelskou látku jakož i adekvátní metodické postupy zvládla suverenně. Práci rozhodně doporučuji k obhajobě.

V Praze 21. listopadu 2018

Prof. Pavel Hošek Ph.D.